

Dr. Stojan. Tolažite se, gospod profesor, s tem, da sem tudi jaz jednako nesrečen, če je to kaka tolažba v nesreči imeti sonesrečnike.

Prof. Zavodnik. Tudi Vašo snubitev je odbila?

Dr. Stojan. Žal, da res, gospod profesor! (Ozira se.) Kje pa je gospod Ljubič? (Tiho.) Gotovo je izginil za Ljudmilo. (Glasno.) Včeraj sem zvedel iz dobrega in zanesljivega vira, da je on slikar tistega slovitega Valvazorjevega portreta. — Vendar, kje pa je?

Deseti prizor.

Prejšnji. Gospod *Ljubič* in gospa *Podgorska* (vstopita pri levih vratih, takoj za njima pri srednjih) *Zalika* in *Janez*.

Dr. Stojan (záse.) Zdaj je našla svoj idejal!

Ljubič. Usojam se, spoštovana gospôda, predstaviti Vam svojo nevesto.

Vsi (zavzeti). Nevesto?!

(Gospa *Podgorska* objame gospo *Veselovo*.)

Gospa Podgorska (gospé *Veselovi*). Kako sem srečna, Ana!

Gospod Vesel. No, sestra, ali je tretji šele pravi?

Gospa Podgorska. Ah, Milan, jaz sem ljubila Vojtcha že dlje, nego ti veš.

Ljubič. In jaz njo. (Objameta se in se držita objeta.)

Zalika. (Veselo.) Zdaj pa pojdem tudi jaz ž njima v Italijo.

Janez. In mene nimaš več rada? Kar tako me zapustiš?

Zalika. Počakaj, morda Te maram, ako pridem iz Italije nazaj — vdova!

Zavesa hitro pade.

Književna poročila.

V.

Prace filologiczne wydawane przez J. Baudouina de Courtenay, J. Karłowicza, A. A. Kryńskiego i L. Malinowskiego. Tom I. Warszawa 1885 i 1886, 8°. 818 i tom II. — zeszyt. I.

Nikjer niso v zadnjem desetletji slovanske studije bolj napredovale, nego pri Poljaki. Ne izdajajo samo pridno starih spomenikov in preiskujejo znanstveno, nego študirajo tudi z veliko marljivostjo poljska narečja. Vsem tem svrham ne zadostujejo več publikacije krakovske akademije in

razni več ali manj strokovnjaški časopisi, osnovali si so Poljaki nov znanstven organ, pri katerem sodelujejo najboljši poznavatelji poljščine, tako da nam svedoči že ime izdajateljev o znanstveni vrednosti tega zbornika. V njem ne nahajaš samo razprav o slovanski filologiji, nego tudi o splošnem jezikoslovji, in s posebnim zanimanjem sečitajo ocene in poročila o raznih knjigah in razpravah, večinoma iz peresa Hanuszevega.

V dozdam izdanih zvezkih (izšel je prvi letnik in od drugega prvi zvezek) je objavljenih precej poljskih spomenikov, seveda po večem manjših. Najvažnejši je oni, katerega je prof. Malinowski opisal in znanstveno preiskal (str. 345—391 in 467—541, II. 85—119). — Omeniti hočem samo nekaj važnejših razprav. Nehring razpravlja str. 1 13 prav lepo »o wyrazach z wątłą samogłoską obok r, l.« ter se pri tem ozira posebno na poljska imena nahajajoča se v lat. listinah; če pri tem misli, da je med *dědz* — *dziad bardo* — *bardo* nedvomljivo neka zveza ali odnošaj, tako je to dvomljivo. L. Malinowskega studije o ljudski etymologiji (I, 134—159, 269—318, II, 240—262) so jako poučljive in čital jih bode z velikim zanimivanjem tudi slovenski filolog, ker najde v njih mnogo prav jasnih in nedvojbenih primerov, iz katerih razvidi, v koliki meri je ljudska fantazija preustrojila marsikateri izraz in marsikatero besedo. Tako se je n. pr. iz telegraf pod vplivom izrazov cel, celować izcimila beseda celigrafować, celigrama, iz patent postalo je pakent naslanjaje se na paket, m. rewizya govori se v nekaterih krajih raduzija naslanjaje se na rada, radzić i. t. d. Od istega pisatelja imamo na str. 180—191 jedno razpravo o litavskih besedah v poljščini, v kateri je pa mnogo dvomljivega, tako n. pr. je težko misliti, da bi pol. *dziegieć*, bilo iz lit. *degūtas*; beseda je preveč razširjena med Slovani. O drugih besedah je zopet bolje misliti na ruski vpliv; sploh je težko priznavati, da bi litavščina, katera se nikjer ne more smatrati za kulturni element, imela toliko vpliva na sosedne jezike. — V zadnjem zvezku str. 119—143 govori J. Loš o dolgih samoglasnikih v poljskem jeziku pred XVI. vekom, katerega dodatka k znani Semenovičevi razpravi bode vsakdo vesel.

Prof. A. Kalina razpravlja obširno o zgodovini slovanske konjugacije. Čitamo tukaj marsikaj novega, toda ne vse, kar je novo, je tudi dobro, in o tej razpravi mora se reči, da ima precej neverjetnih nazorov. Po mnenji Kaline ni imela st. sloven. v 1. in 3. sgl. praes. samo končnici *mь* in *tь*, nego tudi *mi* in *ti*. No zadnja trditev ni nova, izrekel jo je že temeljiti poznavalec starorusčine prof. Sobolevskij (Izslédovania v oblasti russ. gramm. 87—90.) ter je navedel tudi nekaj takih primerov iz starorusk. spomenikov. Toda med Sobolevskega in Kalinovim mnenjem je velik razloček; prvi postopa mnogo previdneje, njemu ni *mi* in *ti* starejši od *mь* in *tь* (*tь*), in njemu *te* oblike sploh niso v nobeni genetični zvezi; on smatra *mi* in *ti*

za medialni sufiks, gr. $\mu\alpha\iota$, $\tau\alpha\iota$. Po Kalinovem nazoru sta pa *mь* in *mi*, *ti* in *ti* isto in sicer zadnji obliki sta prvotni in polni in zato citira primere iz Mikl. III², 63, 64. Jedina oblika, katero Mikl. za -*mi* tamkaj navaja pa ni iz stsl. nego iz srbskega, in sicer dovolj kasnega spomenika. V naglici je tudi prezrl, da so oni primeri, katere Lamanskij (O někotorychъ slavj. rukopis. vь Bělgr. etc.) str. 53 navaja baš isti, katere nam podaja malo vrstic niže še jedenkrat iz zbornika Svjatosl. (1073). Pregledal je tudi, da je Lamanskij glede primerov 3. sgl. na -*ti* izrecno dostavil, da se nahajajo pred sledečim *i*.

Da bi 1. in 3. sgl. na *mi* in *ti* odgovarjala naravnost gr. $\mu\alpha$, $\tau\alpha$, to je seveda nemogoče, ker nasprotuje vsakemu dozdej znanemu glasoslovnemu pravilu. Kaj takega bi se ne dalo verjeti, če bi se tudi te sporadične oblike ne dale nikakor razložiti.

Suf 3. sgl. na *ti* je posebnost južnoruskih spomenikov, kjer je mnogo takih oblik najti, ne samo v zboru. Svjat., iz katerega je Kalina dve navedel, nego tudi v vseh drugih n. pr. v evangeliji iz l. 1092, v dobrilovskem etc., toda oblika *ti* se ne sme morfoložičnim potem razlagati, nego je čisto navaden fonetičen pojav; iz *to* se je pred sledečim *i* razvil *i* na isti način kakor v nekaterih stsl. spomenikih *ti* iz *ti*, če mu je sledil *i*. To je prav lepo razložil že Schachmatov, Arch. VII, 67, 74—75. Kdor smatra *ti* v takih slučajih za morfoložičen pojav, mora dosledno isto trditi o *ti* v 3. sgl., ter jo bode izvajal iz *tōm* ali *tūn* ali *tū*.¹⁾ Kalina navaja v dokaz praslov. *ti* tudi staročes. *jesti*, toda te oblike ni najti v nobenem nedvojbeno pristnem spomeniku.

Kaj je pa s 1. sgl. na *mi*? Kalina se opira na same poznejše spomenike, in še v teh skoraj ni najti primerov, jedini primer je *jesmi*, katerega pa nikjer pred XIII. stol. ne najdeš. K temu primeru hoče pridružiti tudi še hrv. obliki *vime*, *spovime* iz XVI. stl. ter se ne strinja z Daničićem, kateri trdi, da je *e* dodan. Ta izraz ravno ni dober, vendar toliko je gotovo, da je *vime* iz starejšega *věmь*, na isti način postalo kakor *time* iz *těmь*. Da bi se me bilo iz *mi* razvilo, kakor Kalina misli, o tem je jako dvojiti v srbohrv. Sklicuje se še na sme v narečji Huculov ter je zabredel na ta način baš v isto napako, pred katero je svaril prof. Jagić: „Es würde nur Mangel an Kritik beweisen, wenn wir uns von solchen Formen wie *esmi* (bei den Huzulen sogar noch *sme*) bestechen liessen.“ — Tedaj oblik 1. sgl. na *mi* ni drugih, kakor jedini *jesmi*, kateri se nahaja v rusk. spomenikih še le v XIII. stol. (toda jako redkokrat) in jedenkrat v poznejšem srbskem

¹⁾ Ravno tako stoji tudi z 3. pl. impf. na — *huti*, m. katere oblike mnogokrat čitamo v južnoruskih spomenikih pred sledečim *i*: *huti i*; Jagić, Čtyre kritikopaleograf. statbi 95, 90.

spomeniku. Pritrjujem tedaj rad Schachmatovu, kateri uči, da se taka oblika (jesmi) ni nikoli govorila, ter mislim, da je to samo pisateljska eleganca. Mogoče je tudi, da je pri tem, kakor Brandt (Grammatičeskija zamět. str. 8) misli, nekoliko vplivala 1. os. pl. na — mmi n. pr. jesmii.

Težje je vprašanje o 2. sgl., ker se sedanji slovan. jeziki ne strinjajo s stsl. in ker se dalje stsl. suf. na *si*, *ši* ne da v sklad spraviti z indoevropskim suf. *si*. Kalina misli, da stsl. *si*, *ši* ni nič drugega, kakor najstarejši korespondent indoevrop. *si*, kateri še ni oslabel v *so*. Tukaj nastane vprašanje, so li imeli razven stsl. tudi drugi slovanski jeziki nekdanj končnico — *si*, *ši* v 2. sgl., ne samo v *jesi*, nego splošno. To vprašanje je lažje postaviti, nego rešiti. O slovenščini se bode pač smelo reči, da je ona že v najstarejši dobi, iz katere imamo sploh spomenike, samo končnico *šv* = *š* imela. To se da sklepati iz brizinskih spomenikov, kjer nahajamo tri glagole s sedanjo končnico in samo jednega z stsloven., kar je pa vpliv cerkvenega jezika. V srbohrv. nahajamo že v najstarejših spomenikih *šb* (Daničić, Istorija 268); če se mimo tega še nahaja *ši*, tako se sme to smatrati za stsl. obliko, kajti srbohrv. „pismeni jezik“, kakor ga nahajamo v starosrb. spomenikih, se dolgo ni mogel popolnoma emancipirati cerkovnoslov. jezika. Kako pa v tem obziru stoji z ruščino, je nekoliko dvomljivo. Pred XIII. stol. ni najti 2. sgl. na *-šv*, nego samo *-ši*, toda vsi spomeniki te dobe so cerkvenega značaja ali pa takega, da je gotovo cerkovnoslov. jezik nanje mnogo vplival, skratka oni so ruskoslovenski. Takoj v prvih ruskih listinah pa bereš *-šv* in ne *ši*. Vprašanje je tedaj, so li staroruske oblike na *-ši* se res nekdanj govorile v narodnem ruskem jeziku ali so pa samo cerkvenoslovenske oblike? Pritrdim rad Sobolevskemu, kateri misli, da je jedina staroslovenščina imela take oblike, in da je, če se nahajajo tudi v drugih starih spomenikih, to samo vpliv stsl. Izslédovanja str. 86; prim. tudi Schachmatov, Archiv VII, 63. Radi razlage 2. sgl. *-si* (*ši*) in *šv* je znanost nekoliko v zadregi, kajti stvar ni tako jasna in ne gre vse tako gladko, kakor se to pri Kalini čita (str. 16). Prvo je, da se loči končnica *-si*, *-ši* od *šv*, in mislim da ima pravo Sobolevskij, če trdi (Russ. filol. věst. X, 147), da *šv* ni moglo nastati iz *ši* vsled krajšanja. Indoevropskemu *-si* v slovanščini glasoslovno odgovarja samo *šv* in zato se mora ta oblika smatrati za pravo končnico 2. sgl. praes. Kaj je pa *ši*? Nekateri učenjaki mislijo, da odgovarja gr. *σι*, da je tedaj to medialni sufiks 2. sgl.; toda že Miklosich je opozoril, da bi potem samo *si* a ne *ši* pričakovali. Prof. Jagić misli (Arch. X. 172), da je *ši* kombinacija sedanjika **jesv* in optat. **si* ali *jesi*. Nekaj jedakega je že izrekel Sobolevskij (Izsl. 86), samo, da je njemu *-si* medial. suf. Slovan. *jesi* ali *si* bi bil tedaj optat. in njegov *i* bi odgovarjal *oi*. Temu bi se dalo ugovarjati in reči, da bi v tem slučaju ne imeli **si*, *jesi* nego, kakor lat. *sīs* iz *s-iē-s*

kaže, obliko **ži* ali morda **ša*. -- Nastavek opt. v indoevr. jezikih je v sgl. *iē* v pl. pa *i* (prim. Schmidt v KZ. XXIV, 305). Kakor je v grščini sgl. vplival na pl. in v latinščini pl. na sgl., tako je tudi lahko v slovanščini se sgl. ravnal po pl. in dualu; samoglasnik *i*, slov. *i* je tedaj v tej obliki v slovanšč. iz plur. v sgl. prenesen. Če si pomislimo, da se je *si* prvotno nahajal samo pri glagolu *jesmo* (tedaj *si* ni končnica, nego samo *i*), in se šele potem dalje razprostrl in vplival na 2. sgl. *šo* ter bil vzrok, da je iz *šo* nastalo po atrakciji *ži*, je jasno, da se je v slovan. jezikih baš ta *si*, jesi tako dolgo in trdo ohranil.

Kar se 1. sgl. na *a* tiče, tako je Brugmannova razlaga skoraj splošno sprejeta, ker se dozda res še ni nič boljšega moglo povedati: *a* je tedaj iz *ām* in je prav za prav conjunktiv. Vendar ostane pri tem nekaj nekoliko nejasno; iz *ām*, *ōm* bi pričakovali ne *a*, nego *u*, kakor imamo kamy iz **kamōn*, nesy iz **nesōn*; toda o razmerju *a* : *u* je še marsikaj dvomljivega. — Slovanski praes. bi bil tedaj čuden „mixtum compositum“: 1. sgl. bi bila conjunctiv, 2. sgl. opt. in 3. sgl. injunctiv! —

Če str. 12. Kalina aor. *věs* iz **ved-s-s* izvaja, tako je to zastarelo mnenje in je prezrl, da je že Jagić (Cod. marianus 452) dolžino na drug in sicer prepričevalni način tolmačil, v katerem sta mu sledila Brandt (Gram. zamēt. II. 2) in Wiedemann (Beiträge 104).

Glede razlage različnih končnic 1. pl. praes. se strinja Kalina z Brugmannom (str. 24, 25), kateremu se je pridružil tudi prof. Brandt (Gram. zam. 11—12). Po tem nazoru je prvotna slovanščina poznala tri končnice, *mъ*, *me*, *mo*. Da *me* lahko odgovarja grš. *μez* in *mo* latin. *mus* (= *mos*) o tem ni dvojiti; teže je z razlago oblike *mъ*. Reči bi se sicer dalo, da v tem suf. odgovarja *ъ* na isti način indoevrop. *os*, kakor v nom. sgl. *ъ* o-dekl. *ъ* indoevrop. *-os*; pa s tem nismo še nič dosegli, substituirali smo samo *x* mesto *y*. Že Leskien je na to opozoril, da *-mъ* ne more drugemu odgovarjati kakor **mom*, **mon*. (Die Partikel -am in d. Decl. Berichte d. k. sächs. G. d. W. 1884, str. 101.); najbolje je tedaj, če se reče: naš *mъ* odgovarja tako grškemu *μev*, kakor lat. *mos* nasproti grš. *μez* (*mъ* : *μev* = *mos* : *μez*), — tako uči prof. Jagić pri svojih predavanjih.

Pri Brugmannovi sicer prepričevalni razlagi ostane samo nekaj malega nekoliko nejasno. Omenjene tri končnice niso razdeljene, kakor bi se to pričakovalo, po različnih jezikih, nego nahajamo v jednom in istem jeziku časih dve, da celo vse tri. Tako ima velikoruščina mimo navadnega *-mъ*, v nekaterih narečjih tudi *mo* (Kolosov, Obzor 244) in v maloruščini nahajajo se celo vse tri končnice (Ogonowski, Studien 141), v slovaškem narečji bereš razven *me* tudi *mo* (Šembera, Základové 76, Pastrnek, Beiträge zur Lautlehre d. slovak. Spr. 14.) Reči bi se tedaj moralo, da so vse te

tri končnice bile nekđaj popolnoma pomešane, da se niso nikóli tako konsolidirale, da bi se jedna bila omejila na to, druga pa na drugo narečje. Tako „mešanje“ pa ni prav verjetno; če je imel prajezik za isto funkcijo več oblik, ohranila se je jedna v tem, druga pa v onem jeziku. Pri tem se tudi ne sme pozabiti, da je v brizinskih spomenikih več nego deset prvih oseb pl., pa vse se končujejo brezizjemno na *m*, in zato se ne da misliti, da bi to bile v tem spomeniku samo stsl. oblike (tedaj vpliv cerkovnosl. jezika); temu nasprotuje značaj vsega spomenika; če bi bila slovenščina že takrat imela denašnja končnico *mo*, gotovo bi nekaj takih primerov našli v briz. odlomkih. Brizinski spomeniki nam tedaj svedočijo, da je naša slovenščina še v X. stol. imela v 1. pl. *m* (= *m̃*) zdaj pa ima *mo*, in tako bi se dalo morda misliti, da se je naš *mo* razvil iz starejšega *m̃*; kako, to je seveda drugo vprašanje. — Dobro je pa pojasnil g. pisatelj (str. 19—22) *-t̃* v 3. sgl. in pl. stsl. spomenikov ter se uprl — kakor so to že drugi storili — Brugmanovi razlagi. Tudi on ne misli v tem slučaju na morfológično razliko med *t̃* in *t̃̃*, ter razlaga zadnjo obliko iz prve fonetičnim potem. —

Še marsikaj bi se dalo o tem znamenitem poljskem zborniku poročati in opozoriti na to ali ono razpravo, toda to bi presezalo meni tukaj stavljene meje, in zato priporočam samo še jedenkrat ta zbornik slovenskim jezikoslovcem.

V. Oblak.

LISTEK.

Biblijografija slovenska. Pod tem naslovom hočemo odslej naznanjati vse nove knjige slovenske, ki se pošiljajo uredništvu našemu; o važnejših izmed njih bomo o priliki obširneje poročali:

— Jos. Stritarja zbrani spisi, IV. zvezek, pri Ign. pl. Kleinmayrji in Fed. Bambergu v Ljubljani 1888, 8., 402 strani. Cena v platno vezani knjigi gld. 3¹⁰, v polusnje elegantno vezani gld. 3⁴⁵, po pošti 10 kr. več.

Ta knjiga obseza *prizorne* spise, in sicer: »Pismo«. — »Oderuh«, podoba iz kmečkega življenja. — »Zapravljivec«, podoba iz kmečkega življenja. — »Najemuina«, podoba iz mestnega življenja. — »Rejenka«, podoba iz kmečkega življenja. — »Iz Bosne«. — »Očetov god«. — »Kosana«. — »Klara«, podoba iz življenja velikomestnega. — »Zorko«, podoba iz dijaškega življenja. — »Po velikem požaru«, slika iz življenja domačega. — »Nedolžen!«. — »Pravo junaštvo«, podoba iz kmečkega življenja. — »Klasične podobe«: I. Dijogen pri Sokratu. II. Sokrat pri Dijogenu. — »Apostrof«. — »Ljubezen«. — »Živalski pogovori«: I. Konja. II. Penica in kanarček. — »Zimske podobe«: I. Vrabci ponoči, II. v gozdu. —

Odvč in prevsakdanje bi bilo, ko bi Stritarja hoteli priporočati Slovencem, vendar pisatelje slovenske danes opozarjamo zlasti na ta zvezek. Duhovit dialog je v slovenskih prozajinih spisih jako redka stvar. Kdor se ga hoče učiti, v Stritarjevih prizornih spisih ima prilike za to na izobilje.